TEXTOS DE SAN AGUSTIN SOBRE "LIBERTAS" Y TÉRMINOS DERIVADOS TEXTUALIDAD Y HERMENÉUTICA

Francisco J. Weismann

La presente es la primera parte de una serie de artículos en las que presentaré los textos tomados de las obras de San Agustín sobre el concepto de "libertas" y sus derivados (libertasque; libertate; libertatemque; libertates; libertati y libertatis) especialmente en relación con el tema soteriológico (salvación y caminos de salvación). Después de la transcripción de todos los textos, realizaré una hermenéutica de los mismos.

Los textos son transcriptos en latín porque considero que para la metodología de un serio trabajo de investigación científica es importante el acceso a las fuentes documentales en su idioma original. Lo mismo vale según mi entender, para el estudio de otros textos clásicos en Hebreo, Griego y lenguas orientales.

Los pasos siguientes de esta investigación son:

a) Bibliografía sobre "libertas" y "liberium arbirium"
b) Bibliografía sobre "Gratia"
c) Bibliografía sobre Plotino (teniendo en cuenta su influencia sobre San Agustín).

Se tratan de bibliografías comentadas.

En este artículo, después del texto transcripto, indico la obra del autor y la edición correspondiente con su datación.

Las ediciones son abreviadas de la siguiente manera:

CCL: Corpus Christianrum. Series Latina, Troungout, 1953 ss

CSEL: Corpus Scriptorum Ecclesiaticrum Latnorm, Wien 1865 ss

PL: Patrología Latina, J.P. Migne, 1-221, París 1844-1864. Otras ediciones serán citadas en el texto correspondiente.

Los textos irán numerados para facilitar su ordenamiento y mejor utilización.

En su preparación he utilizado el sistema de computadoras de la

"Iustus Liebig Universitat" de Giessen, en Alemania, que es también la base de la preparación del "Augustinus Lexikon", editado y dirigido por el Profesor Dr. Cornelius Mayer y actualmente en Curso de publicación (Schxabe Co. Ag, Basel/Stuttgart 1986).

I. Libertad y Verdad

". . .sed quoniam ita comparatum est sive pro meritis nostris sive pro nesessitate naturae, ut divinum animum mortalibus inhaerentem nequaquam sapintiae portus accipiat, ubi neque adversante fortunae flatu neque secundante moveatur, nisi eo illum ipsa vel secunda vel quasi adversa perducat, nihil pro te nobis alind quam vota restant, quibus ab illo cui haec curae sunt deo, si possumus, impetremus, ut be tibi reddat, ita inim facile reddet et nobis, sinatque metem illam tuam, quae respirationem iam diu partaurit, aliquando in auras verae **libertatis** emergere": Contra Academicos I,I: CSEL 63,3 (del 386).

2.

". . .tu autem, Licenti, volo vel núc mihi concedas, iam enim **libertate** in quam maxime nos vindicaturam se plilosophia pollicetur, iugum illud auctoritatis excussi, perfectum nom esse, qui adhuc vertatem requirat: Contra Academicos 1,24: CSEL 63,21

a) Esta entología, de ser necesario o interesante, podría oportunamente traducirla al español. Junto a cada texto haré unas observaciones sintéticas sobre la naturaleza, contenido, etc. de las citas transcriptas. Esas observaciones son el fundamento de estudios más amplios.

3. Racionalidad

". . .cui loco tu cum molem auctoritatis obiceres, modeste aliquantum ciceronis nomine perturbatus tamen se statim erexit et generosa quadem contumacia in verticem **libertatis** exsiluit rursumque arripuit quod erat de manibus violenter excussum quaesivitque abs te, utum tibi perfectus qui adhuc quareret videretur, ut, si fatereris non esse perfectum, ad caput recurreret demonstraretque, si posset, per illam definitionem perfectum, esse hominem, qui secundum legem mentis vitam gubemaret ac per hoc beatum nisi perfectum esse non posse: Contra Academicos 1,24: CSEL 63,21

4.

"... Itaque nunc philosohos non fere videmus nisi aut Cynicos aut Peripateticos aut Platonicos, et Cynicos quidem, quía eos vital quaedam delectat **libertas** atque licentia": Contra Academicos 3,42: CSEL 63,79

5. **Servidumbre:**

"... Mihi autem it opus esset ad haec quae abs te audieram retinenda, nondum sum illius famuli dominus sed ei modo servio, modo pugno, ut non serviam, et quasi audeo me adserere in **libertatem** meam, et si forte aliquando impero atque obtemperat mihi facitque saepe putare, quod vicerim, in aliis rursus rebus ita sere erigit, ut eius sub pedibus miser iaceam": De Ordine 2,7: CSEL 63, 150 (del 386)

6. **Estilos de vida:**

"... quamobren, satis credo, inste atque utiliter **pro libertate** animae mese mhi imperavi non cupere, non quaerere, non dicere uxorem": Soliloquorum 1.17: PL 32,878 (del 386/7)

7.

"... etiam ex accidentibus, quae interdum dant tempori suam qualitatem, velut: In belli tempore an in pacis tempore, in seditione an in concordia, in **libertate** AN IN DOMINATIONE? ET SI QUA IN eundem modum cadere possunt": De rethorica 8 (cf C. Halm, Rethores Latini minores, Leipzig 1863, 137-51, f. 142.

8. **Libertad y amor:**

"... quanquam enim utrumque in utroque sit, praevalet taem in vetere timor, amor in novo:
Quae ibi servitus, hic **libertas** ab apostolis praedicatur: De moribus ecclesiae catholicae et de moribus Manichaeorum, 1,56: PL 32, 1334. (del 387/9)

9.

". . .Romae etiam plura cognovi, in quibus singuli gravitate atque prudentia et divina scientis praepollentes, caeteris secum habitantibus praesunt, christiana charitate, sanctitate et **libertate** VIVENTIBUS; ne ipsi quidem cuiquam onerosi sunt, sed orientis more it Pauli apostoli auctoritate manibus suis se transigunt"

De moribus ecclesiae catholicae et de Moribus Manichaeorum 1.70: PL 32, 1340

10.

". . .continent se igitur ii qui possunt, qui tamen sunt innumerabiles, et acarnibus et a vino duas ob causas:

vel propter fratrum imbecilbitatem, vel propter suam **libertatem"**:

De moribus ecclesiae catholicae et de moribus Manichaeorum 1,73: PL 32, 1341.

11.

". . .si vero haec mala sunt, quomodo non sunt bona firmitas corporis, visus, auditus, locutio persuadens fecunditas, solum genitale, libertas, vita, quae omnia in ello mali regno fuisse perhibetis, et summum malum audetis asserere?: Id. 2,15: PL 32, 1352

12.

". . .et apostolos paulus ait: vos in libertatem vocati estis": Id 2.22: PL 32, 1355

13.

". . .servit ergo anima quae istam libertatem nondum assecuta": Id. 2,22: PL 32, 1355.

14. Libertad y Consciencia:

". . .utquid enim libertas mea indicatur ab alia conscienti?": Id. 2,34: PL 32, 1360

15. **Religión:**

"...haec est vers, haec perfecta, haec sola religio, per quam deo reconciliari pertinet, haec sola religio, per quam deo reconciliari pertinet ad animae, de qua quaerimus magnitudem, qua se libertate dgnam facit: nam ille ab omnibus liberat, cui servire omnibus utilissimum est, et in cuius servitio placere perfecta et sola libertas est: De quantitate animae 78: PL 32, 1078 (Del 387/8)

16.

"...quo casu ita sum adflictus et tantis obrutus acervis inanium fabularum, ut nisi mihi amor iveniendi veri opem divinam impetravisset, emergere inde atque in ipsam primam quaerendi libertatem respirare non possem: De libero aribitrio 1,4: CSEL 74,6. (Del 388/95)

17.

"...Prius enim mihi discutiendum videtur utrum vel hostis inruens vel insidiator a SICARIUS, sive pro vita sive pro libertate sive pro pudicitia, sive ulla interficiatur libidine". (De libero arbitrio I, II: CSEL 74, 11).

18.

"...ea sunt autem primo hoc corpus et eius quae vocantur bona, ut integra valitudo, acumen sensuum, vires, pulchritudo et si qua sunt cetera, partim necessaria bonis artibus et ideo plusis pensanda, partim viliora; deinde libertas; quae quidem nulla vera est nisi beatorum et legi aeternae adhaerentium, se iam nunc libertatem commemoro quae se liberos putant qui dominos homines non habent et quam desiderant hi qui a dominis hominibus manumitti volunt; diende parentos, fratres, coninnx, liberi, propinqui, adfines, familiares et quincumque nobis aliqua necessitudine adiuncti sunt; ipsa denique civitas, quae parentis loco haberi solet, honores etiam et laus et ea quae dicitur gloria popularis; ad extremum pecunia, quo uno nomine continentur omnia quorum iure domini sumus et quorum vendentorum aut donandorum habere potestatem videmur" (Id. 1,32: CSEL 74,32-3).

19. **Verdad:**

". . .haec est libertas nostra, cum isti subdimur veritati: et ipse est deus noster qui nos liberat a morte, id est a condicione peccati" (Id. 2,37: CSEL 74,73).

20.

". . .nulla enim re fruitur anima cum libertate nisi qua frutur cum securitate" (Id. 2,37: CSEL 74,73)

21. **Poesía:**

". . .(M) haec sunt metra spondei: magnorum est, libertas" (De música 4,7: PL 32, 1132, del 387/90)

22.

". . .magnum est munus libertatis" (De música 4,7: PL 32, 1132)

23.

". . .convertenti se autem ad dominum, maior cura oritur, ne avertatur; donec cernalium negotiorum requiescat impetus, effrenatus consuetudine diuturna, et tumultuosis recordationibus conerisone eius sese inserens: ita sedatis motibus suis quibus in exteriora provehebatur, agit oitum intrisecum liberum, quod significatur sabato; sic cognoscit colum deum esse dominum suum, cui uni summa libertate servirtur" (Id. 6,14: PL 32, 1170)

24.

". . .vetere quippe servitute transacta tempus libertatis inluxerat et oportune iam homini suadebatur atque salubriter quam libero esset creatus arbitrio" (De vera religione 31: CSEL 77,24, del 391).

25.

". . .quae ubi venit ab ipsa dei sapientia homine adsumpto et in libertatem vocati sumus, pauca sacramenta saluberrima constituta

sunt, quae societatem christiani populi, hoc est sub uno liberae multitudinis continerent" (De vera religione 33: CSEL 77,24)

26. **Justicia:**

"...liberta a iusticia et servitus sub peccato" (Id. 76: CSEL 77,55)

27.

"...quem delectat ergo libertas, ab amore mutabilium rerum liber appetat" (Id. 93: CSEL 77,67)

28.

"...quapropter si et ipsa superbia verae libertatis et veri regni unbra est, etiam per ipsam nos commemorat divina providentia quid sinificemus vitiosi et quo deeamus redire correcti" (Id. 93: CSEL 77,67).

29.

"...si mihi de aliquo, quem diligerem, nuntiaretur, quod sibicum esset barbatus, pueritiam atque infantiam ita placere multis audientibus dixerit, ut etiam iuraverit se similiter velle vivere, idque ita mihi probaretur, ut inpudenter negarem, num reprehendendus cuipiam viderer, si eum exitimarem, cum hoc diceret, significare voluisse sibi placere innocentiam, et ab eis, quibus hominum genus involueretur cupiditatibus animum ali enum et ex eo illum magis magisque diligerem, quam antes diligebam, etiamsi fortass ille in puerorum aetatibus libertatem quandam in ludendo et cibando atque ignavum otium stultus adamasset" (De utilitate credenti 10: CSEL 25,1, 15, del 392).

30.

"...cum autem ista libertate fecerimus aliquid et facti ipsius temuerit animam perniciosa dulcedo et voluptas, eadem ipsa consuetudine sua sic inplicatur, ut postea vincere non possit, puod sibi ipsa peccando fabricata est" (Acta conra Fostunatm manichaeum 22: CSEL 25,1.4; del 392)

31. Vocación:

". . .cum autem gratia ei amorem nobis divinum inspiraverit et nos suae voluntati subditos fecerit, quibus dictm est: 'vos in libertatem vocatis estis', et: 'gratia dei liberavit me a lege peccati et mortis' - lex autem peccat est, ut quicumque peccat, moriatur - ab ista lege liberamur, cum iusti esse coeperimus": Acta contra Fortunatum manicheum 22: CSEL 25.1,6)

32.

". . .non enim reconciliamur illis nisi per dilectionem, qua etiam filii dei appelamur, non iam sub tiomore tanquam servi, quia consummata dilectio foras mittit timorem, et spiritum libertatis accepimus, in quo clamamus: abba pater" (De fide et symbolo) 19 CSEL 41, 24, del 393).

33.

". . .quod ut intelligas non simulatione sed caritate fieri, quia infirmis hominibus, tamquam nos sius, compatimur, ita monet alio loco dicens: vos in libertatem vocati estis, frastes, tantum ne libertatem in occasionem carnis detis, se per caritatem servite invicem" (De sermone domini in momte 2,65 CCL 35,162).

34. Conciencia:

". . .quare enim libertas mea indicatur ab aliena conscientia? (Contra Adimantum 14 CSEL 25,1,53 = 25,1, 153).

35.

". . .apostolicam itaque interpelationem spiritaliter teneo, carnalem senvitutis observationem libertate contemmo utriusque testamenti auctorem deum venerans, quit et veteri homini fugienti tamquam dominus obposuit quod timeret, et novo rdeunti tamquam pater aperuit quod amaret" (Contra Adimantum 16: CSEL 25,1,163).

36.

"...scriptum est enim: maledictus omnis, qui pendet in ligno, est non solum mullam mortem, sed etiam nullum mortis genus Christiana libertas sicut Iudaica sevitus formidaret" (Id. 21: CSEL 25,1,81).

37. **Creación:**

"...et ideo: propter eum, inquit, qui subiecit eam in spe, quia et ipsa creatura liberabitur a servirture interitus, in libertatem gloriae filiorum dei, sed tamen in eis, qui credituri erant, videbat apostolus, quod dicit, quia creatura liberabitur a servitute interitus, ut interitui non serviat, cai serviunt omnes peccatores" (Expositio quarundam propositionum ex epistola ad Romanos 53, CSEL 84,27; del 394/5)

38. **Escatología:**

"... Liberabitur autem in libertatem gloriae filiorum dei, id est, ut et ipsa perveniat ad libertatem glorie filiorum dei per fidem, quae fides cum in ea non erat tantummodo creatura dicebatur et ad ipsam refert, quod sequitur: Scimus enim, quia creatura congemiscit et dolect usque adhuc" (Ed, 53: CSEL 84,27)

39.

"...quod autem ait: omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: non est inim potestas nisi a deo, rectissime admonet, ne quis ex eo, quod a domino suo eis libertatem vocatus est factus christianus, extollatur in superbiam et non arbitretur in huius vitae, itinere esse ordinim suum et potestatibus sublimioribus quibus pro tempore rerum temporalium gubernatio tradita est, putet non se esse subdendum" (expositio quarendam propositionum ex epistola ad Romanos 72: CSEL 84,44).

40.

"...ideo iam quod secundum hominem est nec evangelium dicendum est, quale illi afferebant, qui in servirtutem ex libertata attrahebant eos, quod deus ex servitute in libertatem vocabat (epistolae ed galatas expositio 6: CSEL 84,61, c) del 394/5).

41. Ley:

". . .propter: subintroductos autem falsos fratres non est compulsus titus circumcidi, id est, non ei potuit extorqueri, ut circumcideretur, quia illi, qui subintroierunt, dicit, proscultare libertatem eorum, vehementer observabant et cupiebant circumcidi Titum, ut iam circumsionem etiam ipius Pauli attestatione et consesione, tamquam saluti necessariam praedicarent et SIC eos, ut ait, in servitutem redigerent, id est sub onera legis servilia revocarent" (Id. 11: CSEL 84,66)

42.

". . .quod autem ait: quicumque enim ex operibus legis sunt, sub maledicto sunt legis, sub timore vult intelligi non in libertate, et scilice corporali praesentique vindicta vindicaretur in eos, qui non permanerent in omnibus, quae scipta sunt in libro legis, ut facerent ea" (Id. 21: CSEL 84,079).

43.

". . .propterea dominus Jesus Christus iam libertatem daturus credentibus, quaedam earum observationum non servavit ad litteram" (Id. 22, CSEL 84,81).

44.

". . .quae sententia spiritualiter intelligentibus sacramentum est **libertatis,** carnaliter autem sentientibus, si iudaei sunt, iugum est servitutis, si pagani aut haeretici, velamentum est caecitatis" (Id. 22: CSEL 84,82).

45. **Vocación:**

". . .eos ergo nunc reprehendit, qui faciunt irritam gratiam christi, quasi enim nondum venerit, qui vocaret in **libertatem,** sid adhuc volunt esse sub paedagogo" (Id. 27: CSEL 84,92).

46.

"...hic ergo ostendit unum semen Christum, non tantum ipsum mediatorem intelligendum esse verum etiam ecclesiam, cuis ille corporis caput est, ut omes in Christo unum sint et capiam secundum promissionem hereditatim per fidem, in quam conclusus erat, id est in cuius adventum tamquam sub paedagogo cutodiebatur populus usque ad aetatis opportunitatem, qua in **libertatem** vocandi erant, qui in eodem populo secundum propositum vocati sunt, id est qui in illa area frumentum inventi sunt" (Ed. 28, CSEL 84,94).

47.

"...quae quoniam erant umbrae futurorum, iam adveniente Christo in superstitione remanserunt, cum tamquam salutaria observarentur a nescientibus, quo referenda sint, ut tanquam salutaria observarentur a nescientibus, quo referenda sint, ut tanquam hoc dixerit apostolos gentibus: quid pordest vos evasisse servirtutem, qua tenebamini, cum serviretis elementis mundi, quando rursus ad talia reditis seducti ab eis, qui nondum agnoscentes **libertatis** suae tempus inter cetera opera legis, quae carnaliter sapiuntetiam temporibus serviunt, quibus et vos rursus ut antea servire vultis et observare cum eis dies et menses et annos et tempora, quibus serviebatis et antequam Christo crederetis" (Id. 34: CSEL 84,102).

48.

"...formatur autem Christus in credente per fidem is interiore homine vocato in libertatem gratiae miti et humili corde, non se iactante de operum meritis, quae nul la sunt, sed ab ipsa gratia meritum aliquod inchoante, quem possit dicere minimum suum, id est seipsum, ille qui ait: cum enim fecistis uni ex minimis meis, mihi fecistis" (Id. 38: CSEL 84,106).

49.

"...Ea enim **libertas** nunc maxime opponenda est servitutis iugo, quo in operibus legis tenebantur, qui ad circumcisionem istos trahebant" (Id. 40: CSEL 84,111).

50.

". . .haec enim suasio carnalis est, ille autem in **libertatem** vocavit" (Id. 42: CSEL 84,114).

51.

". . .quos tangit alio loco ubi ait: perculis in falsis fratribus, et hic in capite epistolae ubi dicit: propter subintriductos autem falsos fratres, qui subintroierunt proscultare **libertatem** nostram, quam habemus in Christo Iesu, ut nos in servitutem redigerent" (Id. 42: CSEL 84,115).

52.

". . .qui tamenne timerentur ab eis, quibus Christiana **libertas** annuntiabatur aut ne ab ipso apostolo timeri putarentur, propterea superius libera plenus fiducia nomen suum etiam profesus est dicens: ecce ego Paulus dico vobis, quia si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit, tamquam si deceret: esse me imitamini, ut non timeatis, aut in me causam refundite, si timetis" (Id. 42: CSEL 84,115).

53.

". . .vos enim, inquit, in **libertatem** vocati estis, fratres, quia illa conturbatio a spiritualibus ad carnalia revocans in servitutem trahebat" (Id. 43: CSEL 84,116).

54.

". . .ideo nunc dicit apostolus: in **Libertatem** vocati estis, fratres, tantum ne **libertatem** in occasionem carnis detis, id est, ne audito nomine **libertatis** impune volvis peccandum esse arbitremini" (Id. 43: CSEL 84,117).

55.

". . .in eo autem illi fallebantur, quod negare quidem non poterant sectandum sibe esse spiritum sanctum assertorem ac ducem **libertatis** suae sed opera servilia carnaliter conversi retrorsum se conari non, intelligebant" (Id. 54: CSEL 84,130).

56. **Caridad:**

". . .iam vero cum aliquia non peccandi consuetudo quod onerosum putabatur facile esse persuaserit, incipiat gustari dulcedo pietatis et commendari pulchritudo virtutis, ut caritatis **libertas** prae servitute timoris enrineat" (De diversis quaestionibus octoginta tribus 356,2: CCL 44A, 2056; del 388/95).

57.

". . .sic autem dictum est: ipsa creatura liberabitur a servitute interibus in **libertatem** gloriae filionum dei. Quassi nos non simus crestura sed filii dei, in quorum gloriae **libertatem** liberabitur a servitute creatura" (Id. 67,1: CCL 44A, 2164/5).

58.

". . .liberabuntur ergo a servitute interitus in**libertatem** gloriae filiorum dei, id est erunt et ipsi ex servis liberi et ex mortuis gloriosi in ita perfecta, quam habehunt filii dei" (Id. 67,4: CCL 44A, 2168).

59.

". . .at si ista libertate male usus venatus fuerit contra prohibentis imperium, paulatim subrepens delectatio mortificat animan, ut si se abstinere velit, sine molestia et angore non possit, cum id ante tota sanitate non ager et" (Id. 70: CCL 44A, 2198).

60.

". . .haec autem permittit deus iuste omnia moderans, ut pro cupiditatibus et electionibus servitutes eorum **libertatesque** distribuat; et si quando invocatione summi dei aliquid pro suis malis cupiditatibus impetrant, vindicta est illa non gratia" (Id. 79,1: CCL 44A; 2227).

61.

". . .non enim, ut nonnulli putant, ex eadem simulatone etiam Paulus apostolus aut Timotheum circumcidite aut ipse quaedam ritu

iuda ico sacramenta celebravit, se ex illa **libertate** sententiae suae, qua praedicavit ne gentibus prodesse circumcisionem nec Iudaeis obesse" (De Mendacio 8, CSEL 41,422; del 395).

62.

". . .ex hac ligitur **libertate** Paulus paternas observationes observavit, hoc unum cavens et praedicans, ne sine his salus Christiana nulla putaretur" (Id. 8, CCL 41,424).

63.

". . . Petri ergo dimulatio libertati Pauli non est comparanda" (Id. 8, CCL 41,424).

64.

". . .quamquam quaeri adhuc possit, utrum cum spiritus dei dicitur et ex hoc ipso iam, etsi nihil addatur, intellegitur bonus, ille intellegatur qui est in trinitate consubstantialis patri et filio spiritus senctus, de quo dicitur: ubi autem spiritus domini, ibi libertas, et iterum: nobis autem revelavit deus per spiritum suum, et illud: Sci et quae dei sunt nimo scit nisi spiritus dei" (Ad Simplicianim de diversis questionibus 2,1,5, CCL 44,1064, del 395).

65. **Concepto de Dios**:

". . .confer nunc non spiritales catholicae fidei viros, in quibus quantum in hac vita animus potest, cernit substantiam naturamque divinam nullis locorum spatiis tendi, nullis liniamentorum dimensionibus figurari, se confer carnales et parvulos nostros, qui solent auditis in allegoria membris quibusdam corporis nostri velut cum dicuntur oculi dei et aures dei, solent deum sibi **libertate** phantasmatis corporis humani specie figurare: hos confer iam illis Manchaeis, qui solent istas nugas intentis et curiosis hominibus quasi nagna secreta describere, et considera, qui tolerabilius et honestius de deo sentiant: utrum ii, qui eum forma humana summa dignitate in suo genere praedita cogitant, an ii, qui eum infinita mole diffusum, non tamen undique, sed tribus quadris infinitum atque condensum, ex una vero fissum, patentem hiantem, laxum superius inanitate, cuneatum

inferius terra tenebrarum, vel, si ita melius est dicere, apertum superius natura propria, intratum inferius aliena" (Contra epistolam quam vocant fundamenti 23: CSEL 25, 1220, del 396).

66.

"\. . .et tamen, si non poseem me intendere ad superiora neque cogitationes meas a falsis imaginationibus, quas per sunsus corporeos memoria fixas gero, in **libertatem** ac sinceritatem naturae spiritalis evolvere, quanto nehius humani corporis forma deum cogitarem, quam illum nigurm cuneum scissurae inferiori eius adfigerem superioremque vastissimanm laxitatem non inveniens" (Id. 23: CSEL 25,1,221).

67.

". . .ex quo significat eos, qui gladio schismtis feriuntur, et servos esse carnalium desideriorum, nondum eductos in **libertatem** spiritus sancti, ut iam non confidant in homine, et non audire quod dextrum est, id est domini gloriam per catholicam ecclesiae latissime pervagatam, sed audire sinistrum humanae inflationis errosem" (De agone christiano 31: CSEL 41,133, del 396).

68.

". . .aut linguarum illarum, ex quibus in latinam sciptura pervenit, petenda cognitio est habendae inerpretationes errum, qui se verbis nimis obstrinxerunt; non quis sufficiunt, se ut ex eis **libertas** vel error dirigatur aliorum, qui non magis verba quam sententias interpretando sequi maluerunt" (De doctrina christiana 2,19, CCL 32,44, del 396/426).

69.

". . .quam ob rem christiana libertas eos, quos inven it sub signis utilibus, tamquam prope inventos, interpretatis signis, quibus subditi erant, eleatos ad eas res, quarum illa signa sunt, liberavit; ex his factae sun ecclesiae sanctorum israhelitarum" (Id. 3,12: CCL 32,85).

70.

"...hoc vero tempore posteaquam resurrectione domini nostri manifestissimum indicium nostrae **libertatis** inluxit nec eorum quidem signorum, quae iam intellegimus, operatione gravi onerati sumus, sed quaedam pauca pro multis eademque factu facillima et intelectu augustissima et observatone castissima ipse dominus et apostolica tradidit disciplina, sicut est baptismi sacramentum et celebratio corporis et sanguinis domini". (De doctrina christiana 3,3: CCL 32,86).

71. **Libertad espiritual:**

"...quae unusquisque cum percipit, quo referantur imbutus agnoscit, ut ea non carnali servitute, sed spiritale potius **libertate** veneretur" (Id. 3,13: CCL 32,86).

72.

"...sed qui effrenata libidine vel permulta stupra diffluentes evagantur, vel in ipsa una coniuge non solum excedunt ad liberorum procreationem pertinentem modum, sed etiam inhumanioris intemperantiae sordes inverecunda omnino licentia servilis cuiusdam **libertatis** accumulant, non credunt fieri potuisse, ut temperanter multis feminis antique uterentur viri nihil servantes in usu illo nisi congruum tempori propagandae prolis officium; et quo ipsi laqueis libidinis obstricti vel in una non faciunt, nullo modo in multis fieri posse arbitrantur" (Id. 3,28: CCL 32,94).

73.

"...en libuit facere contra legem saltem fallacia, quia potentatu non poteam, ut mancam **libertatem** captivus imitarer faciendo inpune, quod non, liceret, tenebrosa omnipotentiae similitudine" (Confessiones 2,14: CSEL 33,40; del 397/401).

74. **Transitoriedad:**

"...ausus sum etiam in celebritate sollemnitatm tuarum intra parietes ecclesiaetuae concupiscere et agere negotium procurandi

frutus mortis: unde me verberasti gravibus poenis, sed nil ad culpam meam, o tu praegrandis misericordia mea, deus meus, refugium meum a terribilibus nocentibus, in quibus vagatus sum praefidenti collo ad longe recedentum a te, amanus vias meas et non tuas, amans figitivam **libertatem**" (Id. 3,5: CSEL 33,47).

75.

"...itaque pietate humili reditur in te et purgas nos a consuetudine mala et propitdus es peccatis confitentium et exaudis gemitus conpeditorum et solvis a vinculis, quae nobis fecimus, si iam non erigamus adversus te cornua falsae **libertatis** evaritia plus habendi et samno amittendi, amplius amando proprium nostrum quam te, omnium bonum" (Id. 3,16: CSEL 33,58).

76.

"...et ille ita me exhorruit ut nimicum admonuitque mirabili et repentina ut, si amicus esse vellem, talia sibi dicere desinerem" (Id. 4,8: CSEL 33,70).

77.

"...nam longi et multi videbantur prae amore libertates otiosae ad cantandum de medullis omnibus: tibi dixit cor meum, quaesivi vultum tunm; vultum tuum, domine, requiram" (Id. 9,6: CSEL 33,201).

78.

"...nunc vero et naturae beneficio consecutus, ut sub servituris iugo non nascerer, et Christo mihi protinus occurente cump leno munere libertatis, quam et stultus et insuper ingratus ero, si me ultro addixero servitute" (Contra Faustum 8,1: CSEL 25,1, 305; del 397/8).

79.

"...Augustinus respondit: iam quidem satis superius ostendimus, quare et quomodo teneamus auctoritatem veteris testamenti non ad Iudaicae servitutis imitatonem, se ad Christianae libertatis testificationem" (Id. 8,2: CSEL 25,1, 206).

80.

". . .quapropter non in servitute facimus, quae iusa sunt ad nos praenuntiandos, sed in libertate legimus, quae scripta sunt ad nos confirmandos" (Id. 8,2: CSEL 25,1, 306).

81.

". . .quod genus litterarum non cum credeni necessitate, sed cum iudicandi **libertate** legendum est" (Id. 11,05: CSEL 25,1, 320).

82.

". . .actus faciliora, numero pauciora, tamquam iustitia fidei revelata et in libertatem vocatis filiis dei iugo servitutis ablato, quod duro et carni dedito populo congruebat" (Id. 19,13: CSEL 25,1, 511).

83. **Voluntad:**

". . .nunc autem **liberatem** voluntatis illas paticulas habuisse dicere non potestis, quam totus deus ipse non habuit, quia si eas non mitteret in peccatm, totus a tenebarum gente pervasus peccare cogeretur: quod si cogi non posset, peccavit, cum eas eo misit, ubi cogi possent" (Id. 22,22: CSEL 25,1, 614).

84.

". . .quanto ergo melius eligeretis deum in comparatione peioris, non qualem colimus, sed qualem nos colere vel fingitis vel putatis, quia sine ullo aequitatis examine, sine ulla distictione damnationis et disciplinae non parceret in servis suis nec iusto nec peccatori, potius quam non parceret membris suis vel innocentibus, si necessitas crimen non parceret membris suis vel innocentibus, si necessitas crimen non est, vel illi obtemperando factis nocentibus, si et necessitas crimen est, ut ab illo in aetermum damnarentur quo vel simul absolve, si post victoriam respiraret libertas, vel simul damnari debuerunt, si et post victoriam tantum saltum valeret necessitas, ut aliquid valeret et aequitas" (Id. 22,22: CSEL 25,1, 617).

85.

"...quamquam enim liberas uxores iacob ad novum testamentum, quo in **libertatem** vocati sumus, existimem pertinere, non tamen frustra duae sunt; sisi forte quia id quod in scipturis adverti et inveniri potest duae vitae nobis in Christi corpore praedicantur: una temporalis, in qua laboramus; alia aetern in qua delectationem dei contemplabimur" (Id. 22,52: CSEL 25,1, 645).

86.

"...nunc ero iam pertractatis personis omnibus, per quas Faustus putvit scipturas veteris testamenti esse culpandas, redditoque suo cuique sermone congruo, quo vel defensi sunt homines dei adversus haereticorum carnaliumque calumnias vel reprehensis hominibus tamen scriptura laudabilis verabilisque monstrata est, videamus deinceps ex ordine, quo eos homines Faustos accusando commenoravit, quid etiam significent ipsa facta hominum, quid prophetiae gerant, quae futura praenuntient: quod iam fecumus de Abraham et Isaac et Iacob, quorum se deus ita dici voluit, Tamquam solorum esset deus, qui deus est universae creature, non frustra utique tantum eis tribuens honorem, nisi quia noverat in eis, quod solus etiam perfecte summeque nosse poterat, sinceram parecipuamque caritatem, et quia in eis tribus patribus quodam modo consummavit magnum acmirabile sacramentum futuri populi sui, quod per liberas genuerunt non solum in libertatem, sicut per Saram et Rebeccam et Liam et Rachel, verum etiam in servitutem, sicut per eandem Rebeccam natus est Esau, cui dictum est: eris servus fratris tui, et per ancillas non solum in servitutem, sicut per Agar, verum etiam in **Libertatem**, sicut per Balam et Zelpham" (Id. 22,82: CSEL 25,1, 684).